

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XCVI. De superstitionibus obseruantiarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ARTICVLVS II.

¶ Super quest. nonagesime sexta articulus secundum.

Utrum obseruationes ad corporum immutationem ordinatae, puta ad sanitatem, uel ad aliquid huiusmodi, sint illicitae.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur qd obseruationes ordinatae ad corporum immutationem, puta, ad sanitatem, uel ad aliquid huiusmodi, non sint illicitae. Licitum enim est uti naturalibus uirtutibus corporum ad proprios effectus inducendos: res autem naturales habent quasdam uirtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest, sicut qd adamas trahit ferrum, & multa alia quae Aug. enumerat 21. * de ciui. Dei. ergo uidetur qd uti huiusmodi rebus ad corpora immutanda, non sit illicitum.

¶ 2. Praet. Sicut corpora naturalia subduntur corporibus celestibus, ita etiam corpora artificialia: sed corpora naturalia fortituntur quasdam uirtutes occultas speciem consequentes ex impressione caelestium corporum. ergo & corpora artificialia, puta, imagines, fortituntur aliquam uirtutem occultam a corporibus celestibus. ad aliquos effectus candos. ergo uti eis & aliis huiusmodi, non est illicitum.

¶ 3. Praet. Demones etiam possunt multipliciter corpora transmutare, ut dicit Aug. 3. de Trinitate. sed eorum uirtus a Deo est. ergo licet uti eorum uirtute ad aliquas huiusmodi immutationes faciendas.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in 2. de doct. chr. quod ad suam perfectionem pertinent molimina magicarum artium, & ligatura, & remedia, quae medicorum quoque disciplina condemnat siue in praecantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres uocant, siue in quibuscunq; rebus suspendendis atque insignandis.

RESPON. Dicendum, qd in his, quae sunt ad aliquos effectus particulares inducendos, considerandum est utrum naturaliter uideatur posse tales effectus causare: si non erit illicitum. Licet enim causas naturales ad proprios effectus. Vnde si naturaliter non uideatur posse tales effectus causare, consequens est, qd nec adhibeatur ad hoc effectus causandos rationem causam, sed solum quasi signa: & sic pertinent ad pacta significationum cum demonibus inita. Vnde Aug. dicit 21. * de ciui. Dei, Alliciti demones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectationibus per sua diuersitate diuersis,

Secunda Secunda S. 1. homae.

IN arti. 2. eiusdem q. 96. not. in response ad primum, ly putatur habere naturalem uirtutem: quoniam hinc habes, quod quando aliqui adhibent lapides, herbas, imagines, uel aliquid huiusmodi ad sanandum uulnus, uel mitigandum dolorem, & huiusmodi, putando qd adhibent naturales, uel diuinas causas, etiam si erent, excusantur a superfluitate, nisi ignorantia sit causa & supina, excusationisque non capax.

¶ In eodem arti. in response ad secundum, quaestio occurrit de imaginibus astronomicis simpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidem, quia tota ratio quare damnantur figurae astronomicae, est, quia in ueritate non sunt causae, sed signa non naturalia, sed demontica. Ratio autem quare non possunt esse imagines astronomicae de numero causarum, assignatur ex parte agentis, quia sunt a conceptione artificis: ex parte causae formalis quia forma artificialium est ordo, compositio, aut figura, quae non est principium actionis naturalis. Haec rationes hic, & in tertio contra Genti. cap. 105. & in quolib. 12. arti. 14. sunt fundamenta conclusionis. Sed haec rationes non concludunt necessario intertum, quoniam quod ad causam efficientem dicitur, quod sicut hic homo generatur ab homine & Sole, ita haec imago fit ab artifice & celesti corpore, cum sit opus corporale, ac per hoc subiectum caelesti actioni. Quod ad causam uero formalem dicitur primo, qd licet figura non sit principium actionis naturalis, est tamen compositio actionis naturalis, ut patet in motu grauium. Idem namque graue, puta ferrum, si lata sit figura, natat in aqua: si acuta

3. con. c. 105. Et opus. 26. Et Gal. 4. lc.

Li. 21. c. 5. & 7. tom 5.

Lib. 3. c. 8. & 9. tom 3.

Lib. 2. ca. 20. tom 3.

Li. 21. c. 6. circa med. to. 5

notoria, etiam si per demones sortitur effectum. SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui quaerat a mortuis ueritate, quae inueniatur inquisitio inuitur auxilio demonum: sed per obseruantias actus notoriae inquiritur cognitio ueritatis per quaedam pacta significationum cum demonibus inita: ergo uti arte notoria non est licitum.

RESPON. Dicendum, quod ars notoria est & illicita, & inefficax. Illicita quidem est, quia utitur quibusdam ad scientiam acquirendam, quae non habent secundum se uirtutem causandi scientiam, si inspectione quarundam figurarum, & prolatione quorundam ignotorum uerborum, & alijs huiusmodi. Et ideo huiusmodi ars non utitur his, ut uirtutibus, sed ut signis, non autem ut signis diuinis, sicut & aliae artes nugatoriae, uel noxae superfluitatis, ut Aug. dicit 2. de doct. chr. Est etiam huiusmodi ars inefficax ad scientiam acquirendam. Cum enim per huiusmodi artem non intendatur acquisitio scientiae per modum homini conaturalem, sicut ad inueniendum, uel ad didicendum, consequens est, quod iste effectus uel expectetur a Deo, uel a demonibus. Cerum est autem aliquos a Deo sapientiam, & scientiam per infusionem habuisse, sicut de Salomone legitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Dominus etiam discipulis suis dixit, Luc. 21. Ego dabo uobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij uestri, sed hoc donum non datur quibuscumque, aut cum certa obseruatione, sed secundum arbitrium Spiritus sancti, secundum illud 1. ad Corinth. 12. Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiae, alij sermo scientie secundum eundem spiritum: & postea subditur. Haec omnia operatur uerus atque id est spiritus diui. lingulis prout uult. Ad demones autem non pertinet illuminare intellectum, ut habitum est in prima huius operis parte. Acquisitio autem scientiae, & sapientiae fit per illuminationem intellectus: & ideo nullus unquam per demones scientiam acquisiuit. Vnde August. dicit in 10. de Ciuitate Dei. Porphyrium fateri theurgis theletis in operationibus demonum animae in intellectu nihil purgationis accidere, quod eam faciat idoneam ad uidentium Deum suum, & perspicenda ea, quae uera sunt, qualia sunt omnia scientiam in thoremata. Possent tamen demones uerbis hominibus colloquentes, exprimere aliqua scientiarum documenta, sed hoc non queritur per artem notoriam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod acquirere scientiam bonum est: sed acquirere eam modo indebito non est bonum: & ad hunc finem intendit ars notoria.

AD SECUNDVM dicendum, quod pueri illi non abstinebant secundum uanam obseruantiam artis notoriae, sed secundum auctoritatem legis diuinae, nolentes inquinari cibis gentilium: & ideo merito obedientie consecuti sunt a Deo scientiam, secundum illud Psalm. 118. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesii.

AD TERTIUM dicendum, qd exquirere cognitionem futurorum a demonibus non solum est peccatum propter hoc, quod ipsi futura non cognoscunt: sed propter societatem cum eis initam, quae etiam in proposito non habet locum.

ARTICVLVS III.

Verum obseruationes, que ordinantur ad praeognoscendum aliqua fortuna, uel infortunia, sint illicitae.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod obseruationes, que ordinantur ad praeognoscendum aliqua fortuna, uel infortunia, sint illicitae. Inter alia. n. infortunia hominum sunt etiam infirmitates: sed infirmitates in hominibus quaedam signa praecedunt, que etiam a medicis obseruantur. ergo obseruare huiusmodi significationes non uidetur esse illicitum.

¶ 2 Præ. Irrationabile est negare illud, quod quasi communiter omnes experiuntur: sed quasi oēs experiuntur, quod aliqua tempora, uel loca, uel uerba audita, uel occurfus hominum, siue animalium, siue distorti, aut inordinati actus, aliquod praesagium habent boni, uel mali futuri. ergo obseruare ista non uidetur esse illicitum.

¶ 3 Præ. Actus hominum, & euentus ex diuina prouidentia disponuntur secundum ordinem quendam, ad quem pertinere uidetur, quod praecedentia sint subsequenti signa. Vnde ea, que antiquis patribus contingerunt, signa sunt eorū, que in nobis complentur, ut patet per Apostolum i. ad Corinth. 10. Obseruare autem ordinem ex diuina prouidentia procedentē nō est illicitum. ergo obseruare huiusmodi signa non uidetur esse illicitum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit i. 2. de doct. christ. quod ad pacta cum daemonibus inita pertinent milia inanum obseruationū, puta, si membrum obseruatio salierit, si iustum ambulatibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medicus iteruenit. lumen calcare, cū añ domū suā aliq̄s transit, redire ad lectū, si quis cū se calcet, strenuatur, redire domum si procedēs offenderit, cū uestis a foricibus roditur, plus timere superstitiones mali futuri, quā presens damnū dolore.

RESPON. Dicendum, quod hoīes huiusmodi obseruationes attendunt, non ut qualem cās, sed ut signa quaedam futurorum euentuum bonorum, uel malorū. Non obseruatur aut sicut signa a Deo tradita, cū nō sint introducta ex autoritate diuina: sed magis ex uanitate humana, cooperante demonū malitia, qui nitūt aīos hominū huiusmodi uanitatibus implicare. Et iō manifestum est, omnes huiusmodi obseruationes esse superstitiones, & illicitas.

Et uidentur esse quaedam reliquiae idolatriæ, sicut quae obseruabant auguria, & quidam dies fausti, uel infausti, quod quodammodo pertinet ad diuinationē, quae fit per astra, sicut quae diuersificantur dies. Vnde ergo quod huiusmodi obseruationes sint sine ratione, & arte: uel sunt magis uanae, & superstitiosae.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod infirmitatum causae praecedunt in nobis, ex quibus aliqua signa praecedunt futurorum morborum, quae licite a medicis obseruantur. Vnde & si quis praesagium futurorum euentuum consideret ex sua causa, non erit illicitum, si si seruus timeat flagella uidēs iram domini sui. Et simile est esse postea, si quis timeret nocumētū alicui puero ex oculo fascinate, de quo dictum est in li. Sicut non est in huiusmodi obseruationibus.

AD SECVDVM Dicendum, quod hoc quod a principio in istis obseruationibus aliquid ueri homines experti sunt, hoc accidit casu: sed postmodum cum homines incipiunt suum animū huiusmodi obseruantis implicare, multa sicut huiusmodi obseruationes eueniunt per deceptionem demonum, ut in his obseruationibus homines implicati, curiosiores fiant, & se magis inferant multiplicibus laqueis perniciosissimi erroris, ut Aug. dicit 2. de doct. christ.

AD TERTIVM Dicendum, quod in populo iudeorū, ex quo Christus erat nasciturus, non solum dicta, sed et facta fuerunt prophetica, ut Aug. dicit contra Faustum, Et iō licitum est illa facta assumere ad nostram instructionem, si cut signa diuinitus data. Non autem omnia que aguntur per diuinam prouidentiam, sic ordinantur, ut sint futurorum signa, unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Verum suspendere diuina uerba ad collum sit illicitum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vnde, quod suspendere diuina uerba ad collum non sit illicitum. Non enim diuina uerba minoris sunt efficaciae cum scribunt, quae cum praefurunt: sed licet aliqua sacra uerba dicere ad aliquos effectus, puta ad sanandū infirmos, sicut. Pater noster, uel Aue Maria, uel quali tercumque nomen domini in uocem secundū illud Marci ult. In nomine meo eicient daemonia, linguis loquentur nouis, serpentes tollēt. ergo uel quod licitum sit aliqua sacra scripta collo suspendere in remediū infirmitatis, uel cuiuscumque nocumētū.

Secunda Secunda S. Thoma, H H 2

datur, & dicere, Angelus sanctus audiat. Et hoc passim a mulieribus fit & quādo ex quacumque leuitate, uel timore simpliciter corde sunt, putantes se non male facere, sed uane, forsitan, non sunt superstitiosae, sed uanitas rei qui haec seruant. Multo magis excusatur a superstitionis uitio, quod ex timore, ne ex celsis influxu praenunties finitū aliquid sit coelestis alteri futuri mali: ut si timeat casum in mane signum depressionis futurae ex cōmuni cā celesti. Et breuiter cōter haec uenialia uidentur peccata, ut superius de diuinationibus, & auguriis, & ceteris dictū est, quod superfluum est timor aut irrationabilis.

Super quāst. nonage sima sexte articulum quartum.

IN art. 4. eiusdem 96. quod aduerte, quod multa obseruantur in his, quod pro Dei reuerentia aguntur, quod superstitiosa apparent, & tū sunt: & dicunt se excusari quia habent talē deuotionē. Verigratia. Patientes contractionem neruorum, accipiunt primum carli num oblatum Crucifixo in paratecū cū adoratur, & ex eo fit anulus, qui gestatus ualet cōtra illa passiones. Dicit quod habent deuotionem ad hoc, quia sic dixerunt, & experientur. Ego nescio hos excusare a uanitate, nisi putet quis expertus effectū ex deuotione, quod Deus alicui sancto uiro hoc inspirauerit. Sicut hodie, quia Greg. triginta diebus orari fecit pro defuncto, missa numero triginta dicitur pro defuncto. Videntur ergo simplici corde similia credentes, & facientes ex deuotione, excusandi: quia non peccat, aut uenialiter tantū, ex quo principia se, puta, quod diuina asseruat uirtus, potest suscipere.

l. par. q. 117. ar. 3. ad 2.

l. 2. ca. 23. paulo a pri. 10. 3.

l. 4. c. 2. & l. 1. 2. ca. 24. 10. 6.

quod l. 12. ca. 14.

men figura ē actio- nis naturalis cōprin- cipium, & dispositio ad formam, quae est naturalis actiois prin- cipium. Nam sicut figura hominis, est consequens formam hominis, ita similis figura est dispositio in materia ad susci- piendum formam ho- minis, & figura cuius- que organi natu- ralis, puta, cordis, e- ius, manus &c. In- ter dispositiones sūt etiam formas organi- cas, & ad operatio- nes, non quatenus fi- gura, sed quatenus terminations quae- dam corporum natu- raliū, iō nihil pro- hibere uidetur, quin figura que humano ministerio termina- re ponitur tale corp⁹ sit talis fideri, si ue- ritas quaedam secunda illa, propter confor- mitatem ad tale fid⁹. Non enim negari po- test, quin figura que- dam celo appropriet- ur, & quā occulti ualē sint nobis mo- di celestis influxus. Signum quoque cæ- lestis conformitatis est, quod aliūc imagi- nem sub leone factā produesse non omni- bus hominibus, sed bonis. Et sic de ali- is, tanquam oportet- que actiones fieri in- pariente proportio- ne. Rationes ergo motum littera allatē con- ditione intemum de- cooperibus artificia- libus, in quantum ar- chitectalia sunt, sice- nim nihil habent a- celo. In responsione ad tertium, nota radi- cem quare omnis fo- cetas cum demone ex suo genere ē mor- tale peccatum: quia scilicet est cum ho- mine tam indico bel- lo a principe uni- uersi inter nos, & da- mones.

Super quāst. nonage sexta articulum tertium.

IN art. 3. intellige simulum ex exem- plis allatis in littera, argumentando in op- portum, & aduerte quod huiusmodi obser- uationes si fiant ex- consuetudine patrie, ut Romae oportet a- priu tangere nāsum, cum proximi corpo- ris bōa ualeculo lau-

fineri: licet nesciant
 altam reddere ratio-
 nem, quare has condi-
 tiones, quæ uanæ
 sunt, obseruant, nisi
 quia sic acceperunt a
 maioribus. Difficile
 est enim confutare,
 duod seniorum tra-
 ditione, & autori-
 tate firmatum, uulga-
 res acceperunt. Non
 sunt tamen hæc exten-
 dendæ: sed prudenter
 declaranda, ubi fru-
 ctus speratur, ne de-
 teriora eueniant. Vi-
 dentur. n. hæc sic sim-
 plici corde ex deuoti-
 one facta. ualde im-
 pecte superstitionem
 sapere. Sicut menda-
 cium: os. om. imper-
 fectum est in genere
 peccati in proximū.

In lib. 50.
 Hom. Ho.
 26. ante me-
 dium, 10. 10.

Homi. 43. in
 Mat. in ope-
 re imperfe-
 to a medio
 illius 10. 2.

Homi. 43. in
 opere imp-
 fectio, a me-
 dio, tom. 2.

26. q. 5. cap.
 Non liceat

¶ 2 Præ. Verba sacra non minus
 operantur in corporibus serpen-
 tum, quàm in corporibus homi-
 num, & aliorum animalium: sed
 incantationes quandam efficaciam
 habent ad reprimendum serpen-
 tes, uel ad sanandum quadam a-
 lia animalia, unde dicitur in Plal.
 57. Sicut aspidis surdæ, & obturan-
 tis aures suas, quæ non exaudiet
 uocem incantantium, & uenefi-
 ci incantantis sapienter, ergo licet
 suspendere sacra uerba ad reme-
 dium hominum.
 ¶ 3 Præ. Verbum Dei non est mi-
 noris sanctitatis, quàm reliquæ
 sanctorum. unde Aug. * dicit, q
 non minus est uerbum Dei, quàm
 corpus Christi: sed reliquias san-
 ctorum licet homini collo suspen-
 dere, uel qualitercumque portare
 ad suam protectionem. ergo pari-
 ratione licet homini uerbo, uel scripto, uerba sacra
 scripture ad suam tutelam assumere.

SED CONTRA est, qd Chryso. * dicit super Matth.
 Quidam aliquam partem Euangelii scriptam circa collū
 portant: sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia
 legitur, ut audiatur ab omnibus? Cui ergo in auribus
 posita Euangelia nihil profunt, quō possunt eā circa
 collum suspensa saluare? Deinde ubi est uirtus Euan-
 gelii? In figuris literarum, an in intellectu sensuum?
 Si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intel-
 lectu, ergo melius in corde posita profunt, quàm cir-
 ca collum suspensa.

RESPON. Dicendum, q in omnibus incantati-
 onibus, uel scripturis suspensis duo cauenda uiden-
 tur. Primo quidem, quid sit quod profertur, uel scri-
 bitur: quia si est aliquid ad inuocationes demonū
 pertinens, manifeste est superstitiosum, & illicitum.
 Similiter etiam uidetur esse cauendum, si contineat
 ignota nomina: ne sub illis aliquid illicitum lateat.

Vnde Chryf. * dicit super Matth. q Phariseorum
 magnificentium fimbrias suas exemplo, nunc mul-
 ti aliqua nomina hebraica angelorum, confingunt,
 & scribunt, & alligant: quæ non intelligentibus me-
 tuenda uidentur. Est et cauendum ne aliquid falsita-
 tis contineat: quia sic eius effectus non posset expec-
 tari a Deo, qui non est testis falsitatis. Deinde cauē-
 dum est secundò, ne cum uerbis sacris contineatur
 aliqua uana, puta, aliqui characteres in scripti præter
 signum crucis. Aut si spes habeatur in modo scribē-
 di, aut ligandi, aut in quacumque huiusmodi uanita-
 re, quæ ad diuinam reuerentiam non pertinent:

quia hoc iudicaretur superstitiosum, alias autem est
 licitum. Vnde in Decretis * dicitur 26. q. 5. c. Non li-
 ceat christianis & c. nec in collectionibus herbarum,
 quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut in-
 cantationes licet attendere, nisi tantum cum symbo-
 lo diuino, aut dominica oratione, & honoretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etiam pro-
 ferre diuina uerba, aut inuocare diuinum nomen, si
 respectus habeatur solum ad Dei reuerentiam, a qua
 expectatur effectus, licitum erit. Si uerò habeatur
 respectus ad aliquid aliud uane obseruatum, illi-
 citum erit.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam in in-
 cantationibus serpentum, uel quorumcunque ani-
 malium, si respectus habeatur solum ad uerba sacra,

F & ad uirtutem diuinam, non erit il-
 licitum: quæ tales incantationes habent
 rumque tales incantationes habent
 cupit in serpentibus: quia serpentes
 monis instrumentum ad hominem
 Vnde dicitur * glof. ibidem. Notandum
 datur a scriptura, undecumque dicitur
 similitudo, ut patet de iniquo in
 uidnam uix audiuit.

AD TERTIUM dicendum, quod
 ratio est de portatione reliquiarum
 ex fiducia Dei. & sanctorum, quorum
 non erit illicitum. Si autem * circū
 aliquid aliud uanum, puta, quod
 re, aut aliquid aliud huiusmodi, quod
 rer ad reuerentiam Dei, & sanctorum.
 G tiosum, & illicitum.

AD QUARTUM dicendum, quod
 tur quando respectus habetur in
 ptas, quàm ad uerborum intellectum.

QVAESTIO XCVII.

De Tentatione Dei, in quatuor artic-
 los diuisa.

DEINDE considerandum est
 de uitiis religioni opposi-
 tis per religionis defectū.
 quæ manifestam habent contra-
 rietatem ad religionem, unde sub
 illegitimo sitate continentur. Hinc
 aut sunt ea, quæ pertinent ad con-
 temptum, siue ad irreuerentiam
 Dei, & rerū sacrarum. Primo er-
 go considerandum est de uitiis, q
 pertinent directe ad irreuerentiam
 Dei. Secundo, de his quæ pertinent
 ad irreuerentiam sacrarum rerum.
 ¶ Circa primum considerandum est
 cur de tentatione, qua Deus ten-
 tatur. & de perituro, in quo nomen
 Dei irreuerenter assumitur.

DE IRREUERENTER ASSUMPTIO
 DEI. Circa primum quaeritur
 quatuor.
 ¶ Primo, In quo consistit Deo
 tatio.
 ¶ Secundo, Vtrum sit peccatum.
 ¶ Tercio, Cui uirtuti opponatur.
 ¶ Quarto, De comparatione eius
 ad alia uitia.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum Dei tentatio consistat in ali-
 bus factis, in quibus solus deus pro-
 testatis expectatur effectus.

AD PRIMUM sic proceden-
 tur. Videtur, quod tentatio
 Dei non consistat in aliquibus fa-
 ctis, in quibus solus diuine pro-
 testatis expectatur effectus. Scien-
 n. Deus tentatur ab hoie, ut dicitur
 tentatur & a Deo, & ab hoie. De
 demone: sed nō qualitercumque
 tentatur homo, expectatur ab eo
 effectus potestatis ipsius. ergo
 neq; p hoc q Deo tentatur, expecta-
 tur sol' effectus potestatis ipsius.